

RESUME

Det koster ikke bare her og nu, men påvirker hele dimittendens livsforløb, hvis arbejdslivet begynder med længerevarende ledighed. Det viser Martin D. Munks forskning. Han er

professor i sociologi og har forsket i karrierebanen for dimittender, der blev færdige under den forrige konjunkturfælde i slutningen af 1980'erne. Resultatet viser, at deres

sandsynlighed for at nå de bedste jobs faldt med næsten 60 procent. I dag er konsekvensen af arbejdsløshed efter eksamen formentlig endnu mere alvorlig, vurderer Martin

D. Munk. Det skyldes, at danskeres generelle uddannelsesniveau er blevet så højt, at arbejdsgiverne kan vælge og vrage mellem mange kvalificerede kandidater.

Konjunkturfælden er blevet farligere

Økonomi og livskvalitet tager et dyk, og set over et livsforløb falder sandsynligheden for at nå de bedste jobs drastisk for dimittender, der er så uheldige at havne i en konjunkturfælde. Det siger sociolog Martin D. Munk.

Af Lars Lønstrup Foto Michael Daugaard

Nyuddannede akademikere, der ikke kan finde job, er formentlig endnu værre stillet end de akademikere, der blev fanget i konjunkturfælden sidste gang, vi oplevede økonomisk krise og arbejdsløshed herhjemme.

Det vurderer professor i sociologi Martin D. Munk, der er leder af Center for Mobilitetsforskning ved Aalborg Universitet.

Han peger på, at danskerne er langt bedre uddannede i dag end i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne, hvor arbejdsløsheden også var høj, og mange dimittender havde svært ved at finde job. Dengang var 37 procent af forældregenerationen uden uddannelse. I dag er det tal faldet til 15 procent. Samtidig er der i dag også væsentligt flere, der tager en ph.d.-uddannelse, efter de er blevet kandidater, påpeger han.

Hvilken konsekvens har det for nyuddannede kandidater, at befolkningen generelt er blevet mere veluddannet?

"At de møder et arbejdsmarked, der er blevet mere krævende og grådigt, end dimittender gjorde for 20 år siden. Ganske vist blev mange berørt af arbejdsløshed dengang, men arbejdsgivernes krav til nyud-

dannede akademikere er på mange måder større i dag. Sempelthen fordi de har relativt flere veluddannede kandidater at vælge imellem, men også fordi arbejdsmarkedet efterspørger nye kompetencer. Derfor er det ikke længere nok at have en relevant uddannelse og et højt eksamenssnit for at skille sig ud i et ansøgerfelt. For det har de andre også."

Hvad skal man så gøre for at skille sig ud i forhold til andre ansøgere?

"De dimittender, der er klædt bedst på til at tackle krisen, er dem, der tidligt – måske allerede inden de søgte ind på universitetet – er begyndt at overveje, hvilken type job de sigter imod. Gør man det, er man nemlig også allerede i gang med at overveje, hvordan man gør sig attraktiv og relevant for potentielle arbejdsgivere."

Mener du, at man – allerede inden man søger ind på universitetet – skal tænke på, hvilke job man vil søge fem-seks år senere?

"Ideelt set, ja. Gør man det, kan man sammensætte sin uddannelse, så den fremstår målrettet og relevant i forhold til arbejdsgiverens behov."

I uddannelsesdebatten er der også fortalere for, at ingen kender fremtiden, og derfor bør studerende tilegne sig generelle akademiske færdigheder, som så efterfølgende kan tilpasses arbejdspladsens specifikke behov.

"Der er stadig job, hvor man søger akademikere med generalistfærdigheder, så det synspunkt er bestemt relevant. Og især hvis man som studerende er meget i tvivl om, hvad man gerne vil bruge sin uddannelse til. Men tendensen på det danske arbejdsmarked er en anden. Her er der inden for flere arbejdsfelter stigende fokus på specialister, der ved meget om et konkret felt, mens generalistkompetencer er i lavere kurs. Derfor er et krav om, at ansøgeren skal have en ph.d.-grad, også blevet mere almindeligt."

Men en ph.d. kaldes jo også en forskeruddannelse. Er det ikke kun forskere, der har brug for sådan en?

"Nej, ikke mere. Vi ser en begyndende tendens til, at jobsøgende med en ph.d.-grad bliver foretrukket også til praktikerjobs – eksempelvis i konsulentbranchen og inden for statsadministrationen. Men selvfølgelig er kravet om ph.d.-uddannelse stadig mest

Hvis du bliver fanget i en konjunkturfælde efter eksamen, og du ikke finder job relativt hurtigt, så risikerer du, at din uddannelse taber drastisk i værdi, siger Martin D. Munk.

udbredt inden for forsknings- og udviklingsområdet og i højteknologiske virksomheder med et højt specialiseringsniveau. De er oppe imod udenlandske konkurrenter med mindst lige så veluddannede medarbejdere, og derfor vil ansøgere uden ph.d.-uddannelse have vanskeligt ved at blive ansat.”

Så hvis man vil være sikker på at undgå konjunkturfælder og blive arbejdsløs efter sin kandidatexamen, skal man tage en ph.d.-grad?

”Nej, sådan kan man ikke stille det op. Selv en person, der som den eneste i et konkret ansøgerfelt har en ph.d.-grad, kan blive sorteret fra – også selvom vedkommende har fået en meget fin bedømmelse. Hvis uddannelsen ikke har den nødvendige grad af retning og specialisering, men snarere lugter af, at den er blevet taget som en forsikring imod arbejdsløshed, så giver den ikke afgørende fordele.”

Hvad er det helt præcist, arbejdsgiverne søger?

”De søger kompetencer, de ikke råder over i forvejen. Og der er stigende fokus på, om ansøgerne kan skabe innovation og nye produkter og services. Og for at du kan det, skal du vide noget om de områder, du søger job inden for. De gode ideer kommer ikke, når du søger på må og få, men derimod når du sidder med et område, som du kender rigtig, rigtig godt.”

Men vil det ikke altid sætte effektive begrænsninger på kandidaternes viden om arbejdsmarkedet og dets behov, at de har siddet fem-seks år inde på universitetet?

”Jo, og derfor lægger arbejdsgiverne også meget stor vægt på, om ansøgeren har konkret jobberfaring fra studietiden – altså studierelevante jobs. Hvis ansøgeren fx har arbejdet for den og den person i en bestemt virksomhed eller på netop det kontor i det og det ministerium, så er det en blåstempling, som vil blive tillagt værdi i en ansættelsessituation.”

Hvad kan trække mest ned, når man som nybagt kandidat søger en stilling?

”At man har gået arbejdsløs efter sin eksamen. Et halvt år kan de fleste arbejdsgivere godt leve med. Men begynder det at gå ud over det halve år, og måske forbi et helt år, så er alle alarmklokker i gang. Det er lidt ligesom at blive brændemærket ikke at kunne få job efter eksamen.”

Hvordan ved du det?

”Vi har lavet en stor undersøgelse, som sammenligner karrierebanen for kandidater, der blev færdige under den forrige konjunkturfælde i slutningen af 1980'erne med kandidater, der blev færdige fem og ti år tidligere, hvor arbejdsmarkedet tog imod dem med åbne arme. Den viser, at sandsynligheden for at få job som højere funktionær eller direktør faldt med næsten

60 procent, hvis du var så uheldig at blive kandidat midt i en konjunkturfælde med udbredt arbejdsløshed. Vi forventer, at effekten vil være på mindst samme niveau i dag, da arbejdsgiverne som sagt har relativt flere veluddannede at vælge imellem, end de havde for 20 år siden.”

Hvad er det ved selv kortere arbejdsløshedsperioder, som trækker så meget ned i arbejdsgiverne øjne?

”Du kommer til at signalere, at ingen efterspørger dine kompetencer. Og selvom arbejdsgiverne godt ved, at arbejdsløsheden for nyuddannede kandidater er høj, så vil de alligevel sige: ’Når du ikke har kunnet veksle din uddannelse til et job over så lang en periode, så er vi heller ikke sikre på, at dine kvalifikationer er tilstrækkelige’. Det er en hård og brutal mekanisme, der går i gang.”

Kan en bestået eksamen og titel som fx cand.jur. eller cand.polit. ligefrem være ligegyldig i forhold til at finde job?

”Nej, det er aldrig spildt at have taget en uddannelse. Men omvendt synes jeg heller ikke, man skal skjule realiteten. Og den er, at hvis du bliver fanget i en konjunkturfælde efter eksamen, og du ikke finder job relativt hurtigt, så risikerer du, at din uddannelse taber drastisk i værdi. Heldigvis er der eksempler på akademikere, som efter et par års arbejdsløshed får et job, men det vil tage dem flere år at indhente noget af det tabte, og de vil formentlig aldrig indhente det hele.”

Ville en ny højkonjunktur med masser af nye jobs kunne vende billedet?

”Det ville selvfølgelig være en fordel – også for arbejdsløse kandidater. Men de, som lige er blevet færdige med deres uddannelse og kommer friske ud på arbejdsmarkedet, ville få mest ud af den.”

“Et halvt år kan de fleste arbejdsgivere godt leve med. Men begynder det at gå ud over det halve år, og måske forbi et helt år, så er alle alarmklokker i gang”

Martin D. Munk, professor

Martin D. Munk

- 46 år
- Cand.mag. 1990, Københavns Universitet
- Fil.dr. (svensk betegnelse for den filosofiske doktorgrad, red.) i sociologi 1999 (svensk disputats), Lunds universitet
- Professor i sociologi ved Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet, hvor han er leder af Center for Mobilitetsforskning
- Tidligere ansat som seniorforsker på Socialforskningsinstituttet og forsker på Københavns Universitet
- Forsker i social mobilitet, uddannelse og livsløb
- Nomineret til Torgny Segerstedt Award, The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences, Uppsala, 2001
- Gift og har to døtre og en søn
- Har blandt andet udgivet:
 - Elite Education Abroad and Social Reproduction' (2011) (med Poutvaara og Foged)
 - Erkendelse, lidenskab og social mobilitet' (2010)
 - Intergenerational earnings mobilities – How sensitive are they to income measures? (2009) (med Bonke og Hussain)
 - Køn, social mobilitet og social reproduktion, maskulin dominans og kvindernes indtog i uddannelsessystemet' (2008)
 - Livschancer og social mobilitet – forskellige fødselsårganges vilkår' (2003).

Hvad ville du selv gøre, hvis du stod i samme situation som dimittender, der ikke kan finde arbejde. Ville du videreudanne dig eller tage det første det bedste job – også selvom du var overkvalificeret?

”Det kommer an på, hvilken karriere jeg ideelt sigtede efter. Hvis mit mål ikke var så specifikt, ville jeg nok tage et job, også selvom det rent kvalifikationsmæssigt lå under det, jeg havde uddannet mig til. Men hvis jeg stillede efter en bestemt karriere i centraladministrationen eller på et forskningsinstitut, så ville jeg søge at videreudanne mig.”

Hvilken personlig pris betaler de dimittender, som trods en god uddannelse ikke kan finde arbejde?

”Rent økonomisk sætter det selvfølgelig en tilbage – ikke bare i det korte, men også i et længere perspektiv. Men endnu alvorligere er, at det for nogle er hele identiteten og livskvaliteten, der er på spil. Vi lever i et arbejdsorienteret samfund, og derfor er det svært at stå passivt uden for arbejdsmarkedet. Nogle vil have så højt selvværd, at de kan ryste det af sig, men ikke alle. Og for dem må det være ekstra hårdt, at de er ofre for en konjunkturfælde, som ikke har haft en chance for at påvirke.”

Hvis man vil læse mere om emnet for artiklen henviser Martin D. Munk til forskerne Louis Chauvel, Sciences Po i Paris, Markus Gangl, Johann Wolfgang Goethe-Universität i Frankfurt, James Heckman, The University of Chicago og Tom DiPrete, University of Wisconsin-Madison.

WWW

Læs tidligere forskerinterview på djoef.dk/forskerinterview